

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 20

Засновано у 2015 році

Рівне – 2024

Інноватика у вихованні. Випуск 20. 2024.

УДК 37 : 005.591.61 -66
ББК 74.200

Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип.20. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт.ун-т; упоряд.: О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, К. М. Павелків, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2024. 215 с.

До збірника увійшли наукові праці з теорії і методики освіти та виховання. У наукових розвідках представлено різновекторність сучасних підходів до змісту, форм і технологій освітнього процесу, починаючи від дошкільця і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, проректор з інноваційної діяльності та міжнародного співробітництва Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Павелків Катерина Миколаївна**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, в. о. ректора Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету.

Члени редколегії:

Androszczuk Irena (Андрощук І. М.), доктор габілітований, професор, професор кафедри Педагогіки праці та андрагогіки Академії педагогіки спеціальної імені Марії Гжегожевської у Варшаві (Республіка Польща);

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики іноземних мов та методики викладання Рівненського державного гуманітарного університету;

Вихрущ А. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Дичківська І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету;

Грицай Н. Б., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри природничих наук Рівненського державного гуманітарного університету;

Кобілянський О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету;

Ковальчук О. С., доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник Національного університету харчових технологій;

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Інноватика у вихованні. Випуск 20. 2024.

Мельничук І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Pelekh Yurii, доктор габлітований, професор, професор педагогічного факультету Жешувського університету (Республіка Польща);

Pobirchenko Natalia (Побірченко Н. С.), доктор габлітований, професор, професор надзвичайний на факультеті суспільних та гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вігелона в Легніці (Республіка Польща);

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Савчук Б. П., доктор історичних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту ім. Б. Ступарика Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка;

Sieradzka-Baziur Bożena (Сєрадзька-Базур Б.), доктор габлітований, професор, проректор з наукової роботи і освітніх програм, Академія «Ігнатіанум» у м. Кракові (Республіка Польща);

Сойчук Р. Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Sirojć Zdzisław (Сіроїц Здзіслав), доктор габлітований соціальних наук в галузі педагогіка, професор, професор кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Вищої школи менеджменту у Варшаві (Республіка Польща);

Баліка Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Бричок С. Б., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Skubisz Jolanta (Скубіш Йоланта), кандидат соціальних наук в галузі педагогіки, ад'юнкт відділу педагогіки і психології Академії гуманітарно-економічної в м. Лодзь, член групи соціальної педагогіки в Комітеті педагогічних наук Польської академії наук у Варшаві (Республіка Польща);

Остапчук Н. О., кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко С. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій та моделювання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шадюк О. І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України у категорію «Б» у галузі педагогічних наук (спеціальності – 011, 014, 015).

Фаховий збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» індексується міжнародною наукометричною базою даних Index Copernicus International: <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=48435>

Упорядники: проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С., доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.
Науково-бібліографічне редагування: наукова бібліотека РДГУ.
Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 11 від 31 жовтня 2024 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024

ЗМІСТ

Павелків К., Петренко О. Формування іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти у структурі професійної підготовки в умовах університету: реалії сьогодення.....	5
Безкоровайна О. Полікультурне виховання дітей різних вікових груп: теоретичні засади.....	17
Романишина Н. Інтерпретаційна модель детективу (за програмою з літератури Нової української школи).....	25
Баліка Л., Філоненко Р. Педагогічна бібліотерапія у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів.....	36
Ваколюк А., Бричок С. Інтеграція ігрових та анімаційних технологій у систему дистанційного навчання молодших школярів.....	45
Джеджер К. Підготовка майбутніх вихователів до професійного педагогічного спілкування: особливості реалізації у вищій школі.....	56
Мишкарьова С. Текстові задачі як засіб формування у здобувачів початкової освіти знань про безпечну поведінку на уроках математики.....	67
Нелін Є. Педагогічний потенціал селф-психології.....	79
Нечипорук Л. Особливості соціалізації підлітків в умовах воєнного стану в Україні.....	89
Павелків О., Бондарев О. Математична компетентність майбутнього вчителя математики: теоретичний аналіз.....	96
Ostapchuk M., Romaniuk S. Monitoring musical development of children of the third year of life, taking into account holistic thinking.....	106
Сембрат С., Троценко В., Хадико О. Організація освітньої технології формування у підлітків позитивної мотивації до занять фізичною культурою.....	120
Снітовська О. Університетська освіта в історіографії української педагогічної компаративістики: країнознавчий вектор.....	129
Стельмашук Ж., Сілкова Е. Критерії та рівні сформованості емоційно-етичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи....	140
Ціпан Т. Педагогічний потенціал навчальної дисципліни «Превентивна освіта і виховання в початковій школі» у професійному становленні майбутніх бакалаврів початкової освіти.....	147
Чепурка О. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх бакалаврів фізичної терапії: європейський вимір.....	156
Юрчук О., Юрчук О. Соціальна реабілітація дітей старшого дошкільного віку із психофізичними порушеннями засобами фізичної культури.....	168
Янцур Л. Створення старшими дошкільниками художнього образу в образотворчій діяльності.....	180
Доробки молодих науковців	
Анненкова Н. Вплив конкурсів на розвиток кар'єри скрипаля.....	190
Лелюх С. Духовна освіта в Чеській та Німецькій спільнотах Волині у XIX – на початку XX століття.....	198

УДК 378. 4. 016: 811

DOI: 10.35619/iuu.v1i20.648

Павелків Катерина

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-9112-2542
e-mail: pavelkiv.k@gmail.com

Петренко Оксана

доктор педагогічних наук, професор,
проректор з інноваційної діяльності
та міжнародного співробітництва
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-6906-3542,
e-mail: oksana.petrenko@rshu.edu.ua

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТУ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. У статті схарактеризовано сучасні освітні парадигми як генезисні індикатори інноваційних змін у вищій освіті, що детерміновані інтеграційними процесами, спрямованими на упровадження в іншомовну підготовку здобувачів вищої освіти інноваційних ідей, моделей і технологій. Іншомовність та іншомовна підготовка здобувачів вищої освіти розглядається у контексті компетентнісної парадигми. Виокремлено концептуальні засади іншомовної підготовки та структуру іншомовної компетентності. Визначено мету іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти, що полягає у формуванні навичок толерантної взаємодії, спілкування і життєтворчості в молодіжному середовищі на основі сформованості іншомовної компетентності. Доведено, що у побудові змісту іншомовної підготовки застосовуються теорії: комунікацій, полікультурності та діалогу. Схарактеризовано сутність діалогічної взаємодії, що має комунікативну, інтерактивну та перцептивну складові. Професійна діалогічна взаємодія в полікультурному/мультікультурному середовищі університету передбачає певний рівень накопичених професійних знань, полегшує реалізацію різновекторних завдань, що стоять перед майбутнім фахівцем.

Доведено, що важливе місце в іншомовній підготовці здобувачів вищої освіти у структурі професійної підготовки в умовах університету посідає соціальна рефлексія.

З'ясовано, що реалізація іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти в умовах університету вимагає проектування відповідного творчого освітнього середовища, вибудованого з урахуванням об'єктивних закономірностей процесів вивчення ними іноземної мови з метою професійного застосування у майбутньому.

Ключові слова: іншомовна підготовка, професійна підготовка, здобувачі вищої освіти, іншомовна компетентність, університет, теорії: комунікації, полікультурності, діалоги, рефлексії.

Постановка проблеми. Суттєві модернізаційні зміни в національній системі освіти співвідносяться сьогодні з трансформаційними процесами в українському суспільстві, загалом у соціально-економічному житті України, що спричинені значними викликами і загрозами, які є наслідком повномасштабної війни, розв'язаної росією проти нашої держави. Саме в таких умовах реформування й удосконалення системи вищої освіти зумовлює нові вимоги до якості професійної підготовки здобувачів вищої освіти. І насамперед перед закладами вищої освіти, перед університетами – найперше, постає завдання іншомовної підготовки майбутніх фахівців, здатних ефективно здійснювати професійну діяльність в обраній галузі.

Стратегічні напрями підготовки здобувачів вищої освіти визначено в низці нормативно-правових документів, як-от: Законах України «Про вищу освіту», «Про освіту», «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» тощо. Одним із провідних компонентів професійної підготовки майбутніх фахівців є іншомовна підготовка здобувачів вищої освіти, що передбачає ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку таких фахівців, упровадження інноваційних моделей і технологій організації освітнього процесу в університетах.

Мета статті полягає у виокремленні і характеристиці: сучасних освітніх парадигм як генезисних індикаторів інноваційних змін у вищій освіті, детермінованих суспільним розвитком; інтеграційних процесів, спрямованих на упровадження в іншомовну підготовку здобувачів вищої освіти інноваційних ідей, моделей і технологій, що є нині ефективними і затребуваними в сучасному освітньому процесі закладів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Аналіз психолого-педагогічної і соціально-педагогічної літератури з проблем професійної підготовки фахівців (Л. Димитрова, О. Карпенко, І. Козубовська, Л. Луцянова, І. Мельничук та ін.) свідчить про зростання уваги теоретиків і практиків до вирішення цих проблем.

У контексті означеної проблеми актуальними є дослідження компетентнісних засад формування професіоналізму фахівців (О. Антонова, М. Васильєва, О. Лісовець, Т. Логвиненко, М. Лукашевич, Н. Сейкота ін.).

Проте, можемо констатувати, що провідні аспекти іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти у структурі професійної підготовки в умовах університету не були до сьогодні предметом системних наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. На підставі аналізу зазначених вище наукових праць і здійснених досліджень іншомовність та іншомовна підготовка здобувачів вищої освіти розглядається переважно у контексті компетентнісної парадигми як такої, що набула визнання і широкого застосування в освітніх системах не лише в Україні, а і більшості країн світу. Зазначимо, що специфіка вітчизняної теорії й методики іншомовної підготовки фахівців, на нашу думку, зводиться до:

– по-перше, в цілеспрямованості на англomовну (переважно) підготовку, яка ототожнюється з іншомовною чи білінгвальною;

– по-друге, в частковому чи навіть повному ототожненні іншомовної підготовки з білінгвальним навчанням здобувачів вищої освіти, що пояснюється галузевою специфікою змісту їхньої професійної підготовки, яка не передбачає достатньої кількості навчальних годин на оволодіння іноземними мовами;

– по-третє, у запозиченні зарубіжного досвіду іншомовної підготовки фахівців, що не завжди є науково обґрунтованим, а головне, доречним в ситуації певного лінгвістичного протистояння слов'янських і германських мов.

На підставі результатів зазначеного вище аналізу нами виокремлено певні концептуальні засади іншомовної підготовки та структуру іншомовної компетентності здобувачів вищої освіти, зважаючи на особливості змісту та специфіку організації їхньої іншомовної підготовки в умовах глобалізації (що детермінуються стандартизацією іншомовної підготовки майбутніх фахівців на принципах плюралізму, лінгворелятивізму й комплементарності).

Тому, можемо зробити висновок, що провідна мета іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти в умовах університету, з огляду на результати аналізу теоретичної і суто практичної складової такої підготовки, полягає у формуванні такого фахівця, який буде здійснювати свою професійну діяльність у майбутньому на засадах: толерантної взаємодії, спілкування і життєтворчості; динамічних змін у формуванні іншомовної комунікативної компетентності.

У такому контексті ми дійшли висновку, що проблема формування іншомовної компетентності здобувачів вищої освіти потребує нині визначення сутності й обґрунтування змісту теоретико-методичного підходу до її здійснення, який має логічно об'єднати в єдину систему певні сучасні теорії, інноваційні освітні технології і методики організації та здійснення такої підготовки. Тому іншомовна підготовка й іншомовність здобувачів вищої освіти в університеті вимагають більш детального їх обґрунтування. Зокрема,

з позиції філософії освіти іншомовність (теоретико-методичні засади якої найбільш ґрунтовно представлені теорією комунікацій, теорією полікультурності та теорією діалогу) передбачає, що процес іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти має ґрунтуватися на широкому застосуванні в освітньому процесі компетентнісного та системного підходів (В. Огнев'юк, 2011).

З огляду на зазначене вище, можемо зробити висновок, що у процесах іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти в умовах університету теорія комунікацій займає провідне місце, оскільки окреслює основний складник поняття «іншомовність». Своєю чергою, теорія полікультурності визначає специфіку означеної «мовності» і її «іншомовність», натомість теорія діалогу логічно об'єднує ці два складники воедино й забезпечує процесуальний характер їх взаємозв'язку і взаємодії у певній системі. Тож, ці складники передбачають сукупність компонентів (етапів, елементів) моделі, технології, методики, що загалом уможливають ефективний процес формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців. Додамо також, що й базове поняття нашого дослідження – «іншомовна компетентність» – також є системним об'єктом.

У соціальному контексті теорія комунікацій (Н. Сейко, 2016, с. 82-85) розглядається через комунікативну природу соціальної реальності; психолого-педагогічні механізми комунікативних зв'язків; характерні ознаки комунікативних систем, їх самоорганізацію та еволюцію; основні теорії та моделі комунікацій, її форми й види.

Досить активно, як засвідчили результати нашого дослідження, теоретичні засади комунікативних процесів розробляються й застосовуються сьогодні в мас-медійній науці. Природно, що цей підрозділ теорії комунікацій сьогодні набув широкого визнання й застосування у змісті теорії масової комунікації. І з кожним роком він набирає дедалі більшого значення в деяких гуманітарних галузях, як-то: політологія, журналістика, юриспруденція, психологія і педагогіка тощо. Зі свого боку, в межах психології комунікацій сьогодні набувають актуальності психологічні механізми комунікативних процесів, ґрунтовно досліджуються проблеми комунікативної взаємодії, психологічні бар'єри в спілкуванні. Такі дослідження детермінували появу і розвиток швидкими темпами психології професійної комунікації тощо.

У такому контексті окрему галузь психології професійної комунікації сьогодні становить психологія міжкультурної комунікації, що обґрунтовує переважно психологічні засади іншомовної комунікативної компетентності (І. Коваль, 2004; О. Заболотська, 2015; Н. Завіниченко, 2003; Н. Івасів, 2018).

Серед наукових положень, визначених нами вище є такі, що з теоретичних позицій характеризують іншомовну підготовку здобувачів вищої освіти в умовах університету через застосування у її змісті теорії діалогу. Насамперед, теорія діалогу є сьогодні складовою сучасної дидактики, тому серед методів і методичних прийомів та засобів навчання, що використовуються на заняттях з

іноземних мов, діалогічні методи є достатньо ефективними й результативними. Крім цього, за нашим висновком, діалог сприяє формуванню самостійності майбутніх фахівців у вирішенні власних проблем. Водночас, діалогічні форми міжособистісної взаємодії сприяють розвитку професійних знань, умінь і навичок майбутніх фахівців, оскільки формують їхню здатність до ефективних взаємовідносин з усіма суб'єктами власної професійної підготовки, а у майбутньому власної професійної діяльності. Отже, можемо констатувати, що професійна діалогічна взаємодія в полікультурному/мультикультурному середовищі університету передбачає певний рівень накопичених професійних знань, полегшує реалізацію різновекторних завдань, що стоять перед майбутнім фахівцем.

У дослідженні М. Кокор (2014, с. 104-110) виокремлено дві провідні сторони діалогічної взаємодії: зовнішня, коли відбувається пошук істини за допомогою використання інформаційного поля іншого учасника діалогу та внутрішньої, коли розвиваються самі учасники діалогу за допомогою пошуку істини в собі.

У схожому контексті нами виокремлено три види діалогу: інтеграційний, або позитивний, тобто такий, що передбачає задоволення точки зору лише одного з учасників діалогу. Оскільки точка зору іншого учасника діалогу повністю нівелюється; ідентифікаційний, чи негативний – коли співрозмовники з однаковим успіхом заперечують точку зору один одного; синтетичний, чи символічний – діалог примирення, коли відбувається пошук істини з однаковим зацікавленням обох сторін.

Розглядаючи сутність діалогу у процесі іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти, маємо акцентувати увагу на тому, що крім самого поняття «діалог», важливим є обґрунтування дефініції «діалогічна взаємодія». Сутність останньої розглядається нами як певний вид міжособистісної взаємодії між двома учасниками діалогу, що має комунікативну, інтерактивну та перцептивну складові (Павелків, 2019).

На думку науковців (Р. Кравець, (2015, с. 26-38); В. Кушнір, (2002, с. 8-12); А. Кулікова, (2008, с. 125-129), у змісті діалогічної взаємодії можуть актуалізуватись і вирішуватись/не вирішуватись конфлікти, суперечки, примирення, індиферентність чи інші форми реагування в міжособистісній взаємодії.

Міжособистісна діалогічна взаємодія здобувачів вищої освіти, хоча й розглядається нами в процесі іншомовної підготовки в закладі вищої освіти, але має обов'язкову соціальну специфіку, оскільки переважно діалоги таких фахівців вибудовуються на засадах теорії діалогу. А це сприяє підвищенню ефективності процесу іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти, у змісті якої саме комунікативний аспект діалогу є провідним. Заразом, інтерактивний та перцептивний аспекти діалогу є основою ви будови змісту діалогу в іншомовній підготовці здобувачів вищої освіти. Зокрема, інтерактивний контекст діалогічної взаємодії передбачає суб'єкт-суб'єктне навантаження на

обох учасників взаємодії в процесі такої підготовки. Водночас, перцептивний компонент забезпечує максимально можливий рівень розуміння і сприйняття як іншого учасника діалогу, так і самого себе в процесі іншомовної підготовки. Отже, можемо зробити висновок, що діалог в іншомовній підготовці здобувачів вищої освіти виконує низку провідних функцій, серед яких нами виокремлено:

- пошук і аналіз інформації, сутність цих процесів зводиться до необхідності отримати максимальний обсяг інформації іноземною мовою за мінімальних зусиль з боку майбутніх фахівців;

- усвідомлення і засвоєння необхідної інформації, яку можуть надавати інші здобувачі вищої освіти, викладачі закладів вищої освіти тощо;

- обґрунтування власної точки зору. Ця функція діалогу, за нашим висновком, є найбільш значущою у процесах діалогічної взаємодії, оскільки створює можливість для поглиблення, розширення й конкретизації іншомовного спілкування й іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти;

- здійснення взаємного переконання, що може реалізуватися як обмін думками, ідеями чи переконаннями і розглядається нами як основа для погодження або ж непогодження з іншою думкою чи позицією. Саме цей етап діалогічної взаємодії є завершальним або ж переведення його в новий етап такої взаємодії;

- спонукання до дії і діяльності. У цьому випадку діалогічна взаємодія у процесі іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти має спонукати їх до: розширення свого словникового запасу; більш ґрунтовної обізнаності в тематиці діалогу, який здійснюється іноземною мовою; рефлексії отриманого внаслідок діалогічної взаємодії результату. У цьому контексті О. Борисов та О. Васильєва (2014) актуалізують увагу на особливостях діалогічної взаємодії, що в іншомовній підготовці здобувачів вищої освіти має свою специфіку.

У такому разі можемо констатувати, що застосування діалогу є однією з базових характеристик процесу формування іншомовності, оскільки вона активно використовується в освітньому процесі закладу вищої освіти. Специфіка використання теорії діалогу у іншомовній підготовці здобувачів вищої освіти пояснюється тим, що діалогічні форми міжособистісної взаємодії сприяють досить ефективному розвитку їхніх професійних знань, умінь і навичок, тому що формують здатність до ефективних взаємовідносин з усіма суб'єктами іншомовної підготовки, а у майбутньому – до професійної діяльності.

За своєю сутністю теорія діалогу пов'язана з теорією педагогічної взаємодії, культурою спілкування, технологіями міжособистісної взаємодії тощо. З огляду на три провідних типи діалогу (інтеграційний, ідентифікаційний, синтетичний), можна стверджувати про особливості їх вияву в процесі іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти в умовах університету. Складовими діалогічної взаємодії є: комуніканти, об'єкт комунікації, соціальний контекст діалогу та фонові знання учасників діалогу.

Отже, в процесі обґрунтування сутності «іншомовність» нами з'ясовано її теоретико-прикладні основи, на підставі чого сформульовано висновок про те, що іншомовність: передбачає поступове набуття здобувачами вищої освіти індивідуального досвіду застосування іноземної мови; формується й розвивається в діяльності – в нашому випадку в іншомовній мовленнєвій діяльності; найбільш ефективно формується за умови набуття іншомовної комунікативної компетентності як результату іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти (Павелків, 2017, с. 232-236).

Нами актуалізовано подвійне значення іншомовності: з одного боку, іншомовність розглядається нами як самостійний освітній процес, з іншого – як спосіб навчання іноземних мов. Враховуючи застосування у цих процесах теорії комунікацій, теорії полікультурності та теорії діалогу, нами встановлено, що теорія комунікацій займає серед них провідне місце, оскільки окреслює основний складник поняття «іншомовність»; теорія полікультурності визначає специфіку означеної «мовності» – її «іншомовності»; натомість теорія діалогу пов'яже ці два складники воедино й забезпечує процесуальний характер їх зв'язку. Відповідно це дає змогу схарактеризувати сутність соціальної взаємодії майбутнього фахівця як результат застосування всіх трьох зазначених вище теорій.

Окреме важливе місце у процесах іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти в умовах університету посідає соціальна рефлексія. Соціальна рефлексія, на думку Я. Любимова (2016, с. 3-24), відкриває канали, засоби та методи пізнання з метою якомога більш повного й точного усвідомлення реальності та її дійсності.

У такому контексті процес іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти передбачає індивідуальне й переважно самостійне засвоєння основ і специфіки майбутньої діяльності, що є відображенням рівня сформованості професійних знань, умінь, навичок і досвіду як складових їхньої іншомовної компетентності (Павелків, 2018, с. 134-140).

Тож, в іншомовній підготовці здобувачів вищої освіти в умовах університету важливим є врахування того, що накопичення досвіду інституційної життєдіяльності суб'єктів може поступово диференціюватися у вигляді їх спонтанної соціальної активності або ж пасивності. А це передбачає вибудову змісту іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти в університеті, у якому обов'язково мають бути вирішені не лише завдання формування їхньої іншомовної компетентності, але й вироблення конкретних умінь і навичок та досвіду переведення іншомовної комунікативної діяльності у сферу особистісного спілкування та розширення індивідуальних іншомовних комунікативних зв'язків.

Отже, реалізація іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти в умовах університету вимагає проектування відповідного творчого освітнього середовища, вибудованого з урахуванням об'єктивних закономірностей

процесів вивчення ними іноземної мови з метою професійного застосування у майбутньому.

Крім цього, з огляду на специфіку майбутньої професійної діяльності здобувачів вищої освіти, актуальним є врахування того, що кінцевий результат іншомовної підготовки фахівців безпосередньо залежить від дотримання соціокультурних й кваліфікаційних вимог, перелік яких є досить розгалуженим і широким, а це, без сумніву, визначає особливості іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти. За такого підходу актуалізується досить широке коло наукових питань, прямо чи опосередковано пов'язаних з іншомовною підготовкою майбутніх фахівців:

- професійна орієнтованість їхньої іншомовної підготовки має спиратися на урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності;
- розвиток іншомовної компетентності здобувачів вищої освіти має бути пріоритетним напрямом реалізації їхньої іншомовної підготовки;
- обов'язкове врахування комунікативних характеристик майбутньої професійної діяльності та пов'язаних з цим питань підвищення якості іншомовної підготовки майбутніх фахівців, що вибудовується на процесах формування умінь і навичок міжкультурної комунікації, діяльності у полікультурному просторі, міжкультурній іншомовній взаємодії тощо.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми, що засвідчує необхідність здійснення системних наукових пошуків з: визначення й обґрунтування концептуальних основ іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти в умовах університету; розроблення психолого-педагогічних засад аналізу й оцінки впливу інноваційних технологій і конкретних методик на якість іншомовної підготовки майбутніх фахівців; формування їхньої готовності до здійснення професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Освітологія як відображення міждисциплінарного підходу у наукових дослідженнях феномену сучасної освіти. *Розвиток сучасної освіти: освітологічні наголоси*: наукове видання / За матеріалами першої Всеукр. наук.-практ. конференції «Освітологія – науковий напрям інтегрованого пізнання освіти» / авт. кол.: В. Г. Кремень, О. В. Сухомлинська, І. Д. Бех, В. О. Огнев'юк, В. М. Ткаченко, П. Ю. Саух, Д. І. Дзвінчук, С. О. Сисоєва, І. В. Соколова. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 152 с.

Сейко, Н. (2016). Формування практико орієнтованих умінь майбутніх соціальних педагогів у процесі вивчення курсу «Соціальний фандрайзинг». *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, № 87 (4), сс. 82–85.

Коваль, І. 2004. Психологічні ефекти спільної діяльності під час вивчення німецької мови. *Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник*

наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Т. VI. Вип. 8, сс. 150–157.

Завініченко, Н. (2003). *Особливості розвитку комунікативної компетентності майбутнього практичного психолога системи освіти.* Кандидат психологічних наук. Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. 20 с.

Заболотська, О. (2015). Іншомовна підготовка студентів немовних спеціальностей в умовах глобалізації. *Педагогічні науки, № 67, сс. 232–240.*

Івасів, Н. (2018). *Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців з туристознавства у вищих навчальних закладах.* Кандидат педагогічних наук. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія.

Кокор, М. (2014). Аналіз професійних компетенцій викладача англійської мови за професійним спрямуванням. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, № 49, сс. 104–110.*

Павелків, К. (2019). *Іншомовна підготовка фахівців соціальної сфери в умовах університету: теорія і практика: монографія.* Рівне: Волин. обереги, 367 с.

Кравець Р. (2015). Практична реалізація специфічних принципів полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях з іноземної мови. *Педагогіка і психологія професійної освіти, № 4-5, сс. 26–38.*

Кушнір, В. (2002). Парадигма діалогу в професійній підготовці педагога. *Шлях освіти, № 4, сс. 8–12.*

Кулікова, А. (2008). Фактори впливу на систему підготовки соціальних працівників у вищих навчальних закладах Швеції. *Наукова скарбниця Донеччини, № 1, сс. 125–129.*

Борисов, О., Васильєва, О. (2014). Ключові параметри діалогічної взаємодії. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2014/klyuchoviparametry-dialohichnoji-vzajemodiji/> (дата звернення: 09.10.2024).

Павелків, К. (2017). Професійна компетентність майбутнього вчителя іноземних мов: сутність, зміст, структура. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету, вип. 17 (60), сс. 232–236.*

Любовий, Я. (2016). Соціальна рефлексія як механізм самоорганізації соціальних мереж. *Мультиверсум. Філософський альманах, Вип. 1-2, сс. 3–24.*

REFERENCES

Osvitolohiia yak vidobrazhennia mizhdystyplinarnoho pidkhodu u naukovykh doslidzhenniakh fenomenu suchasnoi osvity [Educational Science as a Reflection of an Interdisciplinary Approach in Scientific Research into the Phenomenon of Modern Education]. *Rozvytok suchasnoi osvity: osvitolohichni naholosy: naukove vydannia / Za materialamy pershoi Vseukr. nauk.-prakt. konferentsii «Osvitolohiia – naukovyi napriam intehrovanoho piznannia osvity»* / avt. kol.: V. H. Kremen, O. V. Sukhomlynska, I. D. Bekh, V. O. Ohneviuk, V. M. Tkachenko, P. Yu. Saukh, D.

I. Dzvinchuk, S. O. Sysoieva, I. V. Sokolova. Kyiv: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka. 152 s. [in Ukrainian]

Seiko, N. (2016). Formuvannia praktyko oriientovanykh umin maibutnikh sotsialnykh pedahohiv u protsesi vyvchennia kursu «Sotsialnyi fandraizynh» [Formation of Practice-oriented Skills of Future Social Educators in the Process of Studying the Course «Social Fundraising»]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka, No 87 (4)*, ss. 82–85. [in Ukrainian]

Koval, I. 2004. Psykholohichni efekty spilnoi diialnosti pid chas vyvchennia nimetskoj movy [Psychological Effects of Collaborative Activities While Learning German]. *Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy. T.VI. Vyp. 8*, ss. 150–157. [in Ukrainian]

Zavynychenko, N. (2003). *Osoblyvosti rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnoho praktychnoho psykholoha systemy osvity* [Features of the Development of Communicative Competence of a Future Practical Psychologist of the Educational System]. Kandydat psykholohichnykh nauk. Instytut psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy. 20 s. [in Ukrainian]

Zabolotska, O. (2015). Inshomovna pidhotovka studentiv nemovnykh spetsialnostei v umovakh hlobalizatsii [Foreign Language Training of Students of Non-linguistic Specialties in the Context of Globalization]. *Pedahohichni nauky, No 67*, ss. 232–240. [in Ukrainian]

Ivasiv, N. (2018). *Profesiina inshomovna pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv z turyzmoznavstva u vyshchyykh navchalnykh zakladakh* [Professional Foreign Language Training of Future Tourism Specialists in Higher Education Institutions]. Kandydat pedahohichnykh nauk. Khmelnytska humanitarno-pedahohichna akademiia. [in Ukrainian]

Kokor, M. (2014). Analiz profesiinykh kompetentsii vykladacha anhliiskoi movy za profesiinym spriamuvanniam [Analysis of Professional Competencies of an English Teacher by Professional Direction]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova, No 49*, ss. 104–110. [in Ukrainian]

Pavelkiv, K. (2019). *Inshomovna pidhotovka fakhivtsiv sotsialnoi sfery v umovakh universytetu: teoriia i praktyka* [Foreign Language Training of Social Sphere Specialists in a University Setting: Theory and Practice]: monohrafiia. Rivne: Volyn. oberehy, 367 s. [in Ukrainian]

Kravets R. (2015). Praktychna realizatsiia spetsyfichnykh pryntsyypiv polikulturnoi osvity maibutnikh fakhivtsiv ahrarnoi haluzi na zaniattiakh z inozemnoi movy [Practical Implementation of Specific Principles of Multicultural Education of Future Agricultural Specialists in Foreign Language Classes]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity, No 4-5*, ss. 26–38. [in Ukrainian]

Kushnir, V. (2002). Paradyhma dialohu v profesiinii pidhotovtsi pedahoha [The Paradigm of Dialogue in Teacher Training]. *Shliakh osvity, No 4*, ss. 8–12. [in Ukrainian]

Kulikova, A. (2008). Faktory vplyvu na systemu pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Shvetsii [Factors Influencing the System of Training Social Workers in Higher Education Institutions in Sweden]. *Naukova skarbnytsia Donechchyny, No 1*, ss. 125–129. [in Ukrainian]

Borysov, O., Vasylieva, O. (2014). *Kliuchovi parametry dialohichnoi vzaiemodii* [Key Parameters of Dialogical Interaction]. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2014/klyuchoviparametry-dialohichnoji-vzajemodiji/> (data zvernennia: 09.10.2024). [in Ukrainian]

Pavelkiv, K. (2017). Profesiina kompetentnist maibutnoho vchytelia inozemnykh mov: smist, struktura [Professional Competence of a Future Foreign Language Teacher: Essence, Content, Structure]. *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity: naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnogo humanitarnoho universytetu*. Vyp. 17 (60), ss. 232–236. [in Ukrainian]

Liubyvyi, Ya. (2016). Sotsialna refleksiiia yak mekhanizm samoorganizatsii sotsialnykh merezh [Social Reflection as a Mechanism for Self-organization of Social Networks]. *Multyversum. Filosofskiyi almanakh*, Vyp. 1-2, ss. 3–24. [in Ukrainian]

FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING FOR HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE STRUCTURE OF PROFESSIONAL TRAINING IN THE UNIVERSITY ENVIRONMENT: THE REALITIES OF NOWADAYS

Kateryna Pavelkiv

Doctor of Sciences (in Pedagogy),
Associate Professor, Professor at the Foreign Languages Department,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9112-2542
e-mail: pavelkiv.k@gmail.com

Oksana Petrenko

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor,
Vice-rector for Innovative Activities
and International Cooperation of
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6906-3542,
e-mail: oksana.petrenko@rshu.edu.ua

Abstract. The paper deals with the descriptions of modern educational paradigms as genesis indicators of innovative changes in higher education, which are determined by integration processes aimed at introducing innovative ideas, models

and technologies into the foreign language training of higher education students. Foreign language and foreign language training of higher education students is considered in the context of the competence paradigm. The conceptual foundations of foreign language training and the structure of foreign language competence are highlighted. The purpose of foreign language training of higher education students is defined, which is to form skills of tolerant interaction, communication and life-creation in the youth environment on the basis of foreign language competence. It is proved that theories of communication, multiculturalism and dialogue are used in building the content of foreign language training. The essence of dialogical interaction, which has communicative, interactive and perceptual components, is characterized. Professional dialogue interaction in the multicultural/multicultural environment of the university presupposes a certain level of accumulated professional knowledge, facilitates the implementation of multi-vector tasks facing the future specialist.

It is proved that social reflection plays an important role in the foreign language training of higher education students in the structure of professional training in the university environment.

It has been found that the implementation of foreign language training for higher education students at a university requires the design of an appropriate creative educational environment, built taking into account the objective laws of the processes of learning a foreign language for the purpose of professional application in the future.

Keywords: foreign language training, professional training, higher education students, foreign language competence, University, theories of: communication, multiculturalism, dialogue, reflections.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2024 р.